

5. Культура Беларуси [Электронный ресурс]. Режим доступа:  
<http://belarusfacts.by/ru/belarus/culture/> Дата доступа: 1.03.2018)

6. ТОР-10 блюд белорусской национальной кухни [Электронный ресурс]. Режим доступа:<http://kulinar.brsmok.by/kulinar/top-10-blyud-belorusskoy-natsionalnoy-kuhn.html> Дата доступа: 1.03.2018.

УДК 821.161.3:82–1:81'373.422

Студ. К. М. Каравацкая  
Навук. кір. дац. Т. М. Федарцова  
(кафедра беларускай філалогії, БДТУ)

## **ЧАСТОТНАСЦЬ УЖЫВАННЯ АНТОНИМАЎ У ТВОРЧАСЦІ НІЛА ГЛЕВІЧА І ЯЎГЕНІІ ЯНІШЧЫЦ**

Антонімы харектарызуюць прадметы, з'явы, дзеянні і іх прыметы па якой-небудзь адной іх асаблівасці, уласцівасці, але з супрацьлеглых бакоў. Таму антанімічныя пары складаюць толькі слова адной часціны мовы, і пры гэтым такія, якія ў парным спалучэнні выражают супрацьлеглыя значэнні, суадносныя паміж сабой па якой-небудзь якаснай, колькаснай, часавай ці прасторавай харектарыстыцы. У адпаведнасці з гэтым антанімічныя пары ўтвараюць слова, якія абазначаюць супрацьлеглыя: прадметы і паняцці (дабро – зло, радасць – сум, дзень – ноч, неба – зямля); дзеянні і станы (адцвісці – зацвісці, знайсці – згубіць доўжынца – карацець, узяць – пакінуць); прыметы і ўласцівасці (кароткі – доўгі, добры – злы, позна – рана, многа – мала).

Але не ўсе слова маюць антонімы, таму што не ўсе прадметы і з'явы рэчаінасці супрацьпастаўляюцца па сваіх якасна-колькасных, прасторавых, часавых і да т. п. прыметах з іншымі прадметамі і з'явамі. Таму і слова, што абазначаюць падобныя прадметы і з'явы, не маюць антонімаў (варона, верабей, карова, лілея і інш.). Не маюць антонімаў лічэнікі і большасць займеннікаў.

Адной з яркіх праяў сістэмных адносін у лексіцы з'яўляецца суадноснае супрацьпастаўленне двух і больш слоў, супрацьлеглых па самай агульнай і найбольш значнай для іх значэння семантычнай прымече. Суадносным супрацьпастаўленне называецца таму, што ў мове ў такія адносіны ўступаюць толькі слова, якія знаходзяцца ў адной і той жа лексічнай і граматычнай (па прымече аднесенасці да адной і той жа часціны мовы) парадыгме, якая абазначае лагічна сумишчальныя паняцці. У аснову іх супрацьпастаўлення пакладзена адна і тая ж агульная і значная для іх прымета.

Галоўнай мэтай нашага даследавання з'яўляеца аналіз і харкторыстыка паняцця антонімаў у беларускім мовазнаўстве на прыкладзе паэзіі Ніла Гілевіча і Яўгеніі Янішчыц, іх класіфікацыя і вызначэнне стылістичных функцый, а таксама параўнальная харкторыстыка. Для дасягнення гэтай мэты быў праведзены аналіз творчасці двух пісьменнікаў на наяўнасць антанімічных пар, а затым іх класіфікацыя па відах. Падлічана працэнтная колькасць антонімаў кожнага віду, якая адлюстроўвае частотнасць іх ужывання. Затым атрыманыя дадзеныя былі параўнаны паміж сабой. Падчас даследавання былі зроблены наступныя вывады адносна антонімаў:

- антонімы з'яўляюцца неад'емнай часткай беларускага мовазнаўства. Праз іх раскрываюцца пачуцці і рэаліі жыцця, адкрываюцца кантраст навакольнага свету;
- антанімічную пару могуць складаць слова, якія належаць да адной часціны мовы;
- класіфікаваць антонімы можна па часцінах мовы, іх марфалагічнаму складу (адна- і рознакаранёвыя), а таксама па іх значэнні ў канкрэтным кантэксце (агульнамоўныя, кантэкстуальныя).

Аналіз зборнікаў паэзіі пісьменнікаў і іх параўнанне паказалі, што ў творчасці Ніла Гілевіча антонімы сустракаюцца часцей, чым у творчасці Яўгеніі Янішчыц. Але паэзія Янішчыц больш багатая на часцінамоўную прыналежнасць антонімаў. Так, у паэзіі Я. Янішчыц сустракаюцца антонімы-часціцы, якіх у паэзіі Н.Гілевіча няма. Таксама ў творах Я. Янішчыц значна часцей ужываюцца антонімы-прыметнікі, антонімы-назоўнікі, антонімы-займеннікі, што робіць творчасць паэткі больш кантраснай і зразумелай. Паэзія Н. Гілевіча больш напоўнена кантэкстуальнымі антонімамі. Яны сведчаць аб майстэрстве пісьменніка прыгожа ахарактарызуваць прадмет ці з'яву і паказаць усе іх якасці з дапамогай кантэкстуальнай антаніміі.

Раман Ніла Гілевіча “Родныя дзеці” змяшчае 50 антанімічных пар. З іх 13 назоўнікаў, 8 прыметнікаў, 13 дзеясловаў, 3 прыназоўнікі, 12 прыслоўяў і 1 займеннік; 15 пар кантэкстуальных антонімаў і 5 пар аднакаранёвых антонімаў. Назоўнікі складаюць 26% ад усіх знайдзеных пар, прыметнікі – 16%, дзеясловы – 26%, прыназоўнікі – 6%, прыслоўі – 24%, займеннікі – 2%. Кантэкстуальныя антонімы складаюць 30% ад усіх, а аднакаранёвыя – толькі 10%.

Такім чынам, у выніку правядзення даследавання, мы вызначылі, што ступень ужывання антонімаў не з'яўляеца раўнамернай, а рэгулюеца асаблівасцямі стыляў і жанраў маўлення. У мастацкай літаратуры антонімы выкарыстоўваюцца ва ўсёй сваёй

*Секция прынтархнологий и медиакоммуникаций*  
паўнаце як эфектыўны сродак выражэння ацэнкі, харктарыстыкі той  
ці іншай рэаліі.

Зборнік Яўгеніі Янішчыц “Дзень вечаровы” змяшчае 16  
антанімічных пар. З іх 3 назоўнікі, 1 прыметнік, 6 дзеясловаў, 1  
прыназоўнік, 5 прыслоўяў; адна пара кантэкстуальных антонімаў і  
дзве пары аднакаранёвых антонімаў. Назоўнікі складаюць 18,75% ад  
усіх знайдзеных пар, прыметнікі – 6,25%, дзеясловы – 37,5%,  
прыназоўнікі – 6,25%, прыслоўі – 31,25%. Кантэкстуальныя антонімы  
складаюць толькі 6,25% ад усіх, аднакаранёвыя – 12,5%.

Зборнік Яўгеніі Янішчыц “Каліна зімы” змяшчае 62  
антанімічныя пары. З іх 25 назоўнікаў, 11 прыметнікаў, 11 дзеясловаў,  
9 приназоўнікаў, 4 прыслоўі, 2 часціцы; 7 пар кантэкстуальных  
антонімаў і 7 пар аднакаранёвых антонімаў. Назоўнікі складаюць  
40,32% ад усіх знайдзеных пар, прыметнікі – 17,74%, дзеясловы –  
17,74%, приназоўнікі – 4,52%, прыслоўі – 6,45%, часціцы – 3,23%.  
Кантэкстуальныя антонімы складаюць 11,29% ад усіх,  
ааднакаранёвыя таксама – 11,29%.

У кнізе Яўгеніі Янішчыц “Пачынаецца ўсё з любві” змешчана 27  
антанімічных пар. З іх 9 назоўнікаў, 5 прыметнікаў, 6 дзеясловаў, 4  
прыназоўнікі, 3 прыслоўі; 4 пары кантэкстуальных антонімаў і 2 пары  
аднакаранёвых антонімаў. Назоўнікі складаюць 33,33% ад усіх  
знайдзеных пар, прыметнікі – 18,52%, дзеясловы – 22,22%,  
прыназоўнікі – 14,81%, прыслоўі – 11,12%. Кантэкстуальныя  
антонімы складаюць 14,41% ад усіх, а аднакаранёвыя – 7,4%.

Паколькі агульная колькасць знайдзеных антанімічных пар у  
зборніках Ніла Гілевіча адразніваецца ад колькасці антанімічных пар  
са сборнікаў Яўгеніі Янішчыц, парадкунне вынікаў мы правялі па  
працэнтнай колькасці ужывання антонімаў.

Такім чынам, па дадзеных, прыведзенай вышэй, можна зрабіць  
вывад, што паэзія Гілевіча больш напоўнена антонімамі, чым паэзія  
Янішчыц. У яго зборніках часцей сустракаюцца антонімы-дзеясловы і  
антонімы-прислоўі. Паэтка карыстаецца антонімамі-назоўнікамі,  
антонімамі-прыметнікамі, антонімамі-прыназоўнікамі, антонімамі-  
займеннікамі і антонімамі-часціцамі. Ніл Гілевіч у сваёй творчасці  
часцей ужываў кантэкстуальныя і аднакаранёвыя антонімы, чым і  
адразніваецца ад манеры пісьма Яўгеніі Янішчыц.

Але абодвум паэтамі антанімія выкарыстоўваецца як прыём  
для стварэння кантрасных вобразаў, для рэзкага супрацьпастаўлення  
пэўных прызнакаў і з'яў. Аўтары пералічаных вышэй паэтычных  
зборнікаў ствараюць у іх асобы кантэкст, ставяць антанімічныя пары ў  
такія ўмовы, каб яны вельмі выразна падкрэслівалі супрацьлеглыя

*Секция прінтынг-технологій і медиакоммуникацый*  
характарыстыкі, абыгрвалі пэўныя жыццёвые сітуацыі, узмацняючы  
паэтычны накал вершаванага радка. Антанімія дапамагае чытачу  
уявіць рэальную карціну аўтарскай задумкі.

Аналізуючы паэтычныя зборнікі, мы пераканаліся, што тэма  
антаніміі актуальная, таму што дадзеная з'ява мала вывучана ў  
беларускім мовазнаўстве. Таму ёсьць шмат перспектыв для  
распрацоўкі тэмы антонімаў у розных напрамках.

УДК 81'373:82-1

Студ. Кириченко О. В.

Науч. рук. ст. преп. Гусева О. Н.  
(кафедра белорусской филологии, БГТУ)

## КОЛОРОНИМЫ В ПОЭЗИИ СЕРГЕЯ ЕСЕНИНА

Современный русский язык имеет довольно большую лексико-семантическую группу, объединяющую слова со значением цвета. Цветовая лексика характеризуется широкими соединительными возможностями. Для определения слов со значением цвета в лингвистике используется термин колороним. Одни и те же колоронимы могут образовывать комбинации со словами, которые относятся к разным тематическим группам. Для названия оттенков красного цвета, который считается одним из самых живописных в русском языке, существует множество обозначений: алый, багровый, свекольный, огненный, земляничный, малиновый, коралловый, червленый, клюквенный, клубничный, кровавый, багряный, кумачовый, ферраллитный, пурпурный, вишневый, гранатовый, рубиновый и др.

Довольно часто цветообозначения являются базой для создания средств образности. Эпитет, метафора и сравнение – самые употребляемые виды тропов. Из приёмов цветового контраста наиболее часто используются антитеза, оксюморон. Каждый писатель видит мир по-своему и использует свою цветовую гамму. Внимательно присмотреться к метафорам и эпитетам – значит лучше понять художественный мир поэта.

В творчестве Сергея Есенина встречается большое количество колоронимов, которые помогают передать внутреннее состояние лирического героя, а также отразить красоту окружающего мира. Тема Родины неразрывно связана с образом русской природы, у которой Есенин позаимствовал краски. В его стихах цвет призван усилить зрительное восприятие образа.